

Poul Meyer

Politisk teori

I denne artikel offentliggøres i lettere revideret form professor Poul Meyers afskedsforelæsning, der blev afholdt den 28. februar 1983 på Institut for Statskundskab. I artiklen behandler Poul Meyer spørgsmålet om indholdet af politisk teori, og argumenter for at man arbejder på at nedbryde de jerntæpper, der adskiller de enkelte samfundsvidenskaber fra hinanden. Specielt understreges betydningen af og problemerne ved et kronologisk perspektiv på politisk teori og analyse.

Lærdomshistorien er karakteriseret af et stadigt voksende antal videnskabelige discipliner. Ikke alene er den traditionelle fakultetsinddeling ved at gå i opløsning, men antallet af lærdomsområder er ved at sprænge alle rammer.

Årsagen er naturligvis den voksende viden og den arbejdsdeling, der er en følge heraf. At blive betegnet som polyhistor er ikke nogen hædersbetegnelse i vor tid, hvor det gælder om at vide så meget som muligt om så lidt som muligt. Årsagen er naturligvis den voksende viden, vi har opnået, og den fortsatte arbejdsdeling, som derfor bliver nødvendig.

I de senere år har vi imidlertid oplevet en vis reaktion over for denne specialisering. Tekniske og naturvidenskabelige uddannelser har i et vist omfang inddraget samfundsvidenskabelig viden i deres universitetsprogrammer, og de universitetsadministrative grænser gennembrydes så småt af tværvideenskabelig virksomhed. Som følge heraf ser vi et voksende antal forskningsprojekter, der gennemføres af grupper, hvis medlemmer repræsenterer forskellig specialistviden. Denne arbejdsform vil blive anvendt i voksende omfang, men den kan kun i meget begrænset omfang anvendes ved løsning af de grundvidenskabelige spørgsmål, herunder udarbejdelse af teorier og begrebsmæssige problemer.

Den nævnte inddeling i arbejdsgrupper er alene et spørgsmål om, hvad der er hensigtsmæssigt, og hviler altså ikke på noget i egentlig forstand teoretisk grundlag. Derved er der i praksis skabt jerntæpper, bag hvilke der har udviklet sig begrebsdannelse og terminologier, som ofte gør det umuligt for beslægtede discipliner at forstå hinanden. Dette gælder også de discipliner, der traditionelt betegnes som samfundsvidenskabelige.

Grundlaget for mine principielle betragtninger er derfor, at opdelingen i videnskabelige discipliner er af rent administrativ karakter. Universiteternes inddeling i fakulteter og faggrupper skyldes først og fremmest det praktiske forhold, at den enkelte forsker hverken psykisk eller fysisk er i stand til at fatte ret meget mere end sit eget fags problemer. Arbejdsdelingen er et nøglebegreb i samfundet i almindelighed og på universiteterne i særdeleshed.

Jo længere et fag eller et fakultet har eksisteret, desto stærkere har det udviklet sine egne normer og metoder. Selv om placeringen af disciplinerne er et ateoretisk spørgsmål, kan en disciplins universitetsadministrative placering, indirekte få en teoretisk betydning i kraft af placeringens betydning for de tekniske begreber, som faget anvender.

Mange vil nok anse det for en halsløs gerning at forsøge at slå bro over disse kløfter. Ikke desto mindre forekommer det mig at være på høje tid, at man i hvert fald principielt anerkender samfundsvidenskabernes generalitet. For at antyde problemets karakter skal vi i største korthed berøre de enkelte samfundsvidenskabers karakter og gensidige berøring.

Bortset fra retsvidenskaben, hvor særlige forhold gør sig gældende, er *Nationaløkonomien* nok den ældste af samfundsvidenskaberne.¹ Heraf fremgår, at disciplinen er fast forankret i universitetssamfundet, og at afgrænsningsspørgsmålet derfor har mindre betydning i vor tid. Kernen i faget nationaløkonomi er som bekendt en bekendelse af de sociale fænomener, der opstår ved bestræbelserne på at søge materielle behov dækket. Heri ligger, at faget ikke beskæftiger sig med individuel adfærd, men kun med aggregeret adfærd. Nogen konsekvent afgrænsning i så henseende kan dog næppe hævdes. En følge af denne afgrænsning bliver, at faget beskæftiger sig med fordelingen af knappe ressourcer. Begrebet knaphed er altså et kernebegreb.

Man taler om nationaløkonomiens politik, der søger at klarlægge de økonomiske midler, hvormed man kan opnå bestemte mål, og undersøger, hvilke virkninger bestemte foranstaltninger kan have. Begrebsmæssigt er det naturligvis umuligt at sondre mellem nationaløkonomiens yderområder og andre discipliners behandling af de samme emner. Dette gælder især økonomiske ideer, økonomisk historie og industriel organisation.

Sociologien har i flere henseender været, hvad man kunne kalde en residualvidenskab, og definitionerne er mangfoldige. Kernen i store dele af sociologien har været et stidium af de sociale grupper, især smågrupperne, samt forholdet mellem grupperne.² Faget er også blevet betragtet som en almindelig samfundslære, der beskriver samfundets udvikling og det indbyrdes forhold mellem mennesker.³ Lige så almindelig er beskrivelsen af sociologi som videnskaben, der udforsker den sociale adfærd,⁴ eller regelmæssighederne og variationerne i den menneskelige adfærd.⁵ Medens de fleste andre samfundsvidenskaber fremhæver deres egen egenart, må det dog siges, til mange sociologers ros, at de fremhæver, at deres videnskab ikke er den eneste, der beskæftiger sig med disse emner. Der knytter sig sociologiske bifag til alle samfundsvidenskaberne, endog til retsvidenskaben nemlig i form af retssociologi og kriminologi.

Retsvidenskaben er traditionelt en normativ videnskab og er derfor først sent og vanskeligt begyndt at beskæftige sig med de samfundsvidenskabelige problemer. Preben Stuer Lauridsen⁶ har dog lagt den afgørende vægt på det gældende retssystem ved hjælp af en forlængelse af allerede fastsatte retningslinjer. Han er skeptisk over for brugen af samfundsvidenskab, idet han mener, at dens videnskabsdata og teorier må underkastes en juridisk vurdering vedrørende deres konkrete relevans, inden de kan anvendes i den retlige beslutningsproces.

Jørgen Dahlberg-Larsen⁷ har skrevet et værk, der er det mest omfattende og indgående arbejde med dette emne her i landet. Værket beskriver historisk og aktuelt forholdet mellem gældende ret og andre sociale normer. Selve bogens titel viser, at forfatteren betragter retsvidenskaben som en samfundsvidenskab, men i fremstillingen er der gjort flere forbehold. Klarest udtrykker forfatteren sin tankegang ved at opstille to hovedparadigmer »Det ene det retsdogmatiske og det

andet det samfundsvidenskabeligt orienteret«. ⁸ Forfatteren mener, at der er behov for en forskning, der beskæftiger sig med retten fra en retspolitisk synsvinkel.

Efter vor opfattelse består vanskeligheden i, at normativ ret ikke er og ikke bør behandles som et samfundsvidenskabeligt fænomen på samme måde som genstanden for de øvrige her nævnte discipliner. Begrebet »gældende ret« bør forblive et normativt begreb, og »juridisk metode« hører hjemme inden for det således særligt afgrænsede anvendelsesområde. Derimod er retspolitiske betragtninger af nøjagtig samme karakter som de øvrige discipliner, vi har beskæftiget os med foran. Det fremgår ikke mindst af de mange – især sociologisk prægede bifag – der knytter sig til retsvidenskaben. Foran er nævnt sådanne bifag af sociologisk karakter.

Vi må derefter berøre spørgsmålet om forholdet mellem faget *Historie*, især samtidshistorie, og samfundsvidenskaberne. Næppe nogen disciplin kan henvise til en så omfattende international litteratur om disciplinens indhold og selvforståelse som den historiske disciplin. ⁹ Samtlige samfundsvidenskaber har deres historiske baggrund, for eksempel retshistorie, økonomisk historie, politisk historie, o.s.v., og om der overhovedet bliver ret meget tilbage af en egentlig historisk disciplin kan måske diskuteres. Det er imidlertid indlysende, at samfundsvidenskaberne har brug for egentlige kronologiske fremstillinger samt for den kildekritik, der er udviklet af faghistorien, men som ingen samfundsvidenskab naturligvis kan undvære.

Statskundskaben (Politologien) er for så vidt både den ældste og yngste samfundsvidenskab. Som vi kender disciplinen i dag, er den i høj grad påvirket af udviklingen i USA, og i Vesteuropa fik studiet en nærmest eksplosiv udvikling i årene efter 1945. Da fagets genstand er politik, vil dets karakter blive bestemt af, hvad man forstår ved politik. Størst udbredelse har David Eastons afgrænsning fået i sin kort form og uden de supplerende overvejelser, som Easton selv tilføjer. Herefter er politik »a system of behavior in a society for the authoritative allocation of values«. ¹⁰ I Erik Rasmussens udformning lyder definitionen: »Politik er en sådan aktivitet, som vedrører fastsættelse og fordeling af værdier med gyldighed for et samfund«. ¹¹ Rasmussen understreger i endnu højere grad end Easton, at dette kun er et formelt definatorisk udgangspunkt, og at faktisk hele hans egen fremstilling af statskundskaben må betragtes som en række fortsatte bidrag til en drøftelse af definitionsproblemet.

For så vidt angår statskundskabens idehistoriske udvikling, henvises til P. Nannestad ¹², der især holder sig til udviklingen på Institut for Statskundskab, Aarhus. Udgangspunktet var værdirelativismen i dens forskellige slags former, hvorefter udviklingen gik i retning af forskellige former for behaviorisme, der afløstes af post-behaviorisme. I 1960'erne begyndte neo-marxismen i stigende grad at gøre sig gældende.

Om *Forvaltningslære* betragtes som en integreret del af faget statskundskab synes der ikke at være nogen almindelig anerkendt opfattelse. Den københavnske bekendtgørelse om statskundskab (nr. 565 af 30/11 1981 stk. 2) går ud fra, at forvaltningslæren er en del af statskundskaben, men de forannævnte artikler om studiet af statskundskab i Aarhus forholder sig nærmest tavse om problemet. Forvaltningslæreren beskæftiger sig med beslutninger, der træffes af den offentli-

ge forvaltning. Da der ikke er tale om en definition i teoretisk forstand, men kun et spørgsmål om den mest hensigtsmæssige afgrænsning, vil det som regel være tilstrækkeligt at holde sig til lovhjemlede beslutninger, der træffes af de traditionelt fastsatte offentlige organer, altså centraladministrationen, den kommunale administration i videste forstand, uafhængige råd og nævn samt sådanne interesseorganisationer, der i et begrænset omfang i henhold til lov har fået adgang til at træffe beslutninger af direkte betydning for borgerne eller med påvirkning af egentlige offentlige organer.¹³

Det bør bemærkes, at forvaltningslæren ikke har den samme abstraktionsgrad som de øvrige samfundsvidenskabelige discipliner. Dette forhold kan udtrykkes på den måde, at samfund og offentlig forvaltning er komplementære størrelser. Hver for sig er de veldefinerede og tilsammen udgør de alt definerbart kendskab til staten. Lidt mere beskedent kan det måske siges, at forvaltningslæren er en accessorisk disciplin, idet studiet af offentlig forvaltning forudsætter et samfund eller i hvert fald en samfundstype.

På grundlag af mine studier vedrørende den offentlige forvaltningsteori, skal jeg i det følgende forsøge at beskrive en model, der har betydning for de politiske beslutninger i almindelighed. Modellen beskrives kun i nogle få hovedtræk.¹⁴ Først og fremmest må det fremhæves, at modellen er af verbal karakter. De enkelte elementer er altså sproglige udsagn, og dersom vi opstiller en syllogisme med en overpræmis og en underpræmis, er det klart, at også konklusionen bliver af sproglig karakter. Konklusionen må med logisk nødvendighed være korrekt, idet det simpelthen vil føre til en logisk modsigelse at hævde noget andet end det, som vil fremgå af den konklusion, man kan drage af præmisserne.

Selve den syllogistiske mekanisme, som denne analyse bygger på, skal kun kort nævnes, da en nærmere behandling af emnet må henvises til fagfilosofien. Syllogismen har i årenes løb ofte været anvendt til at drage samfundsvidenskabelige slutninger. Her skal kun fra nyere tid, nævnes Stephen Toulmins banebrydende arbejde.¹⁵ Undersøgelsen knytter sig til, hvad allerede Aristoteles kaldte apodeixis, det vil sige den måde, hvorpå man når frem til konklusioner. Allerede den antikke filosofi anvendte syllogismen og dens konklusion: 1) Sokrates er en mand, 2) alle mænd er dødelige, 3) (altså) er Sokrates dødelig.

Den klassiske syllogisme er imidlertid af faktisk karakter og derfor uden synderlig betydning i sig selv for samfundsvidenskaberne. Den samme logik kan imidlertid anvendes ved at indføre en værdipræmis, for eksempel 1) den gennemsnitlige løn for ufaglærte arbejdere er n kr. (kausalpræmis), 2) den ufaglærte arbejde bør have højere løn (værdipræmis) og 3) (altså) bør arbejds lønnen forhøjes til $n + x$ kr. (konklusion), idet x er et positivt tal. Overpræmissen er som kausalpræmis enten rigtig eller urigtig, idet dens faktiske rigtighed kan efterprøves ad empirisk vej. Underpræmissen, der som værdipræmis hverken kan være sand eller usand, bygger på en personlig vurdering. I praksis består den politiske argumentation af et stort kompleks af syllogismer, men så snart der i een af disse er indføjet en værdipræmis, vil også alle de følgende bero på en vurdering. Man kan ikke slutte fra en vurdering til noget faktisk. I den formelle model må værdipræmisserne altså vedtages, idet de beror på subjektive skøn.

For en ordens skyld tilføjes, at vi altså ikke i denne analyse bruger funktions-

begrebet, der angiver, hvilken sammenhæng der er mellem de uafhængige variable, det vil sige konstante størrelser, og afhængige variable, der med logisk nødvendighed fremgår af de uafhængige variable, altså $f(x)=y$. I samme forbindelse må advares imod en sammenblanding med det begreb »funktion«, der angiver forhold, der tjener til at opretholde og styrke et system, i modsætning til dysfunktionen, det vil sige fænomener, der tjener til at nedbryde den officielle organisation.

Efter at vi i korte træk har beskrevet modellens karakter samt det syllogistiske fænomen som systemets drivkraft, skal vi i lidt større sammenhæng beskæftige os med de 3 elementer, der er afgørende for modellens anvendelse i samfundsvidenskaberne:¹⁶

1. *Værdipræmis*. Som nævnt er præmisserne af verbal karakter, og værdipræmisserne er altså sproglige udsagn, der tilkendegiver, at et nærmere beskrevet mål bør opnås. Som alle andre præmisser er værdipræmisserne sproglige udsagn, nærmere karakteriseret derved, at der i disse tilfælde er tale om bør-sætninger, det vil sige sætninger, der giver udtryk for, hvorledes den udsigende ønsker at tilstanden bør blive eller forblive.

Den personlige vurdering har naturligvis en særlig betydning for samtidshistorien, fordi begivenhederne er tæt inde på forfatteren, således at det etiske krav om en eksplicit analyse af værdipræmisserne er stærkere, end tilfældet er, når den beskrevne udvikling ligger tilbage i tiden. Men det er omvendt indlysende, at jo længere tilbage i tiden en fremstilling går, desto færre er kilderne, og desto større er derfor spillerummet for vurderingerne af dem. Samtidshistorien har den fordel, at den er i stand til at bygge på et langt rigere materiale – herunder egne erfaringer – end beskrivelsen af ældre begivenheder.

I tidens løb – fra Thukydide til Winston Churchill – har samtidshistorien altså været genstand for megen principiel kritik. Dette kan jo, sans comparaison, nok heller ikke undgås i nærværende tilfælde. I det følgende har jeg imidlertid, så godt som det har været mig muligt, forsøgt at leve op til kravet om, at egne vurderinger i hvert fald skal være så åbenlyse som muligt, i det håb at de mangler, der knytter sig til det personlige element, vil opvejes af de fordele, der er knyttet til det større kendskab til forholdene.

Videnskaben anvender sig af vedtagne værdipræmisser i langt højere grad end det konventionelt antagne. En vurdering, der faktisk ikke er fundet hos nogen stor eller mindre gruppe, vil som regel være irrelevant for forskningen, men en forsker har naturligvis fuld frihed til at fastsætte de værdipræmisser, han vil. Dermed vil videnskaben kunne være til støtte for den politiske virksomhed uden at kompromittere de etiske krav, der må stilles til den, der påberåber sig videnskabelig autoritet. I denne forbindelse kan henvises til hele den debat, der er rejst imod værdirelativismens hovedsynspunkter, ikke mindst af Leo Strauss.¹⁷

I øvrigt findes der både ved tilslutning og modstand flere forskellige opfattelser. Som et typisk eksempel kan nævnes Eugene J. Meehan,¹⁸ der opponerer imod, at værdirelativismen på baggrund af Toulmins nævnte arbejder gør samfundsvidenskaben mere formel og tilbageholdende end nødvendigt. Meehan gør et forsøg på at definere det etiske udsagn som den følelsesmæssige respons, der skyldes den menneskelige evne til at handle på grundlag af forskellige forestillinger i situatio-

ner, der indeholder andre menneskers adfærd. Meehan mener derfor, at samfundsvidenskaben må indeholde en normativ politisk filosofi, der baserer sin tankegang på videnskabelige kriterier så langt, det er muligt. Denne tankegang minder noget om Frederik Zeuthens forlængelse af de materielt økonomiske synspunkter ud over de områder, hvor de logisk set har gyldighed.¹⁹

Myrdals indsats på dette område er ikke mindst hans påvisning af, at det sjældent lykkes for videnskaben at gennemføre en sontring i praksis.²⁰ Dette skyldes for eksempel, at de bestående samfundsforhold ofte i den teoretiske økonomi behandles som en urørlig forudsætning for fremstillingen både ved valget af forskningsopgaver og ved udformningen af læresætninger.

Overalt præges samfundsvidenskaberne af skjulte vurderinger, og jo stærkere man forsøger at fjerne dem fra den sproglige formulering, desto kraftigere gør de sig gældende i det skjulte. Myrdals konklusion er derfor, at opgaven må være at indføre værdidommen i en udtrykkelig form som tilstrækkeligt konkretiserede præmisser.

Store dele af den økonomiske og sociale politik hviler på et lignende aksiom. Vi går i almindelighed ud fra, at alle ønsker større pengeindtægter, arbejderne ønsker højere løn, de handlende større avancer, landbrugerne højere priser, o.s.v. Disse »vedtagelser« giver os mulighed for at kvantificere de enkelte befolkningsgruppers udbytte ved for eksempel politiske forlig. Hvilken revolution et gennembrud for nulvækstteoriene vil medføre, kan vi simpelthen knapt forestille os.

Inden for alle livsområder finder vi sådanne konventionelt antagne vurderinger. Trods dagligdags tale er det naturligvis umuligt ud fra et videnskabeligt synspunkt at fastslå om noget er godt eller dårligt i absolut forstand. Der er principielt tale om et aksiom, det vil sige en »vedtagelse«, og denne vedtagelse lægges til grund for praktisk taget alle valghandlinger inden for et bestemt område og grunder sig på vedtagelsen af let anvendelige kriterier. Enhver, der er kyndig på det pågældende område, vil kunne afgøre, om et fænomen svarer til det vedtagne kriterium eller ej.²¹

2. *Kausalpræmis*. Kausalpræmissen er en er-sætning, det vil sige at den indeholder en påstand om noget, der principielt kan verificeres eller falsificeres. Principielt er indholdet af en kausalpræmis altså ikke af politisk, men af teknisk karakter. Når vi ikke desto mindre må beskæftige os med kausalpræmisserne i den samfundsvidenskabelige teori, er årsagen blandt andet, at valget af en bestemt kausalpræmis kræver en bestemt værdipræmis. Sagt mere populært: når man skal vælge det ene middel frem for det andet, er der tale om et politisk valg.

Stillet over for en sproglig tekst vil det ofte være nødvendigt at foretage en semantisk analyse for at finde ud af, om der er tale om et vurderende eller et kausalt udsagn eller – hvad ofte er tilfældet – en blanding af begge dele. Derfor er den analytiske semantik en nødvendig del af det samfundsvidenskabelige arbejde.²² I nogle tilfælde, især for så vidt angår fremtidige forhold, vil præmissens karakter bero på et skøn, i andre tilfælde er der tale om en invarians, som baseres på sandsynlighedsberegning.

Forudsætningen for at kunne fastlægge en korrekt kausalpræmis er, at præmissen lader sig definere i et bestemt samfund og på et bestemt tidspunkt. Det er især

tidselementet, der skaber vanskeligheder for sammenligning af elementer, der principielt er kausalt ensartede. De longitudinale studier er nemlig behæftet med den usikkerhed, der er en følge af, at såvel samfundet som de begreber, man anvender, ændres i tidens løb.

Vi, der er gamle nok til at huske forholdene i 1930'erne, ved, hvor absurd det ville være at sammenligne absolutte arbejdsløshedstal eller arbejdsløshedsprocenter fra den gang til nu. Dette at være arbejdsløs den gang havde simpelthen en helt anden kvalitet end dette at være arbejdsløs i dag. Og dette at stemme socialdemokratisk ved folketingsvalget i 1890 var naturligvis kvalitativt noget helt andet end dette at stemme socialdemokratisk i 1981. Det var forskellige slags samfund, forskellige slags partier og forskellige slags vælgere.

Mogens N. Pedersen²³ har fremsat nogle bemærkninger om longitudinale studier i almindelighed, som jeg stort set er enig med ham i. Han undersøger med dette apparat vedtagelsen af 2727 forslag i folketinget i perioden 1945-66. Han anfører blandt andet, hvor mange love der blev gennemført enstemmigt, hvor mange med bred enighed, og hvor mange der var præget af spredt afstemning. Det er imidlertid vigtigt at tilføje, at Mogens N. Pedersens metode ikke har generel anvendelsesmulighed – og det hævder han da heller ikke. Vi skal blot et par år længere frem, end den periode, han arbejder med, før det politiske system er blevet ændret på en sådan måde, at analysen kræver helt andre midler.²⁴

Mogens N. Pedersen har med rette undladt at vægte de enkelte afstemninger, hvorimod Erik Damgaard²⁵ dels sammenligner to usammenlignelige folketingsår, nemlig 1972/73 og 1973/74 II, dels specielt en række emner, som behandles statistisk uden at have sikkerhed for, at enhederne er kvalitativt ensartede. Også Torben Worre²⁶ foretager kvalitative undersøgelser, men han har dog foretaget en periodeinddeling, hvor partisystemet i udpræget grad var eendimensionalt i den ene periode og todimensionalt i den anden, idet han har behandlet den traditionelle højre- venstre akse i tiden før 1973 og i den følgende periode de såkaldte protestdimensioner, eller måske snarere et sæt indbyrdes beslægtede protestdimensioner.

Endnu vanskeligere bliver forholdene, hvis man ved interviews og statistik undersøger forholdene på et bestemt tidspunkt i en given organisation, således som J. Grønnegård Christensen²⁷ har gjort det med hensyn til den danske centraladministration. Man må i så fald ofte give afkald på at få et billede af et perspektiv, hvilket vil sige at man stort set kun kan få et øjebliksbillede.

3. *Begreb.* Foreløbig har vi kun omtalt enkelte dele af den sætning, der er modellens output. Ad analytisk vej er vi ikke kommet længere end til en sproglig struktur med følgende udseende: »X bør have Y« eller »X har Y«. Så længe vi kun har ostentative definitioner, der peger på beskrivelser ved hjælp af konventionel navngivning, har vi ingen brug for begreber. L. Wittgenstein²⁸ peger på, at den konventionelle navngivning er det grundlæggende element i al beskrivelse.

Begreber er derimod generaliseringer, der beskriver visse egenskaber ved fænomenerne.²⁹ Der findes en logisk kløft mellem begreber som genstand for samfundsvidenskabelig analyse og begreber, der bruges af samfundsvidenskaberne til at gennemføre en sådan analyse. Sondringen mellem naturvidenskab og sam-

fundsvidevidenskab viser sig på to forskellige logiske planer. Naturvidenskab har ikke til opgave at analysere begreberne i daglig tale, men dette er på den anden side en meget vigtig opgave for samfundsvidevidenskaberne.

Omvendt er de tekniske begreber, som anvendes i naturvidenskaben logisk set af nøjagtig samme karakter som de tekniske begreber i samfundsvidevidenskaberne. Det er for eksempel samfundsvidevidenskabernes opgave at undersøge, hvilke af mange muligheder der anvendes med betegnelsen »rød«, et problem der falder uden for naturvidenskabens arbejdsområde. Derimod er det i høj grad af interesse for naturvidenskaben at definere betegnelsen rød ved hjælp af en ganske bestemt bølgelængde i farvespektret, og i så henseende er opfattelsen af rød den samme i samfundsvidevidenskaberne.

I den foran nævnte sætningskonstruktion kan X og Y altså være enten dagligdags eller tekniske begreber, for eksempel »modne tomater har farven rød«, hvor begrebet »modne tomater« som regel ikke er defineret i teknisk forstand, men forholdsvis åbent beskrevet, hvorimod farven rød kan defineres eentydigt og utvetydigt ved hjælp af spektret.

Begrebet er altså navnet på et alment element i ens erfaringer, og som følge deraf er alle påstande i samfundsvidevidenskaberne baseret på begreber. Der er en afgørende forskel mellem begrebet som genstand for den analyse, som det er samfundsvidevidenskabernes opgave at udføre, og begrebet som et middel til at gennemføre denne analyse.

Der knytter sig stor usikkerhed til dette forsøgs principielle karakter. Det kan nok forekomme at være temmeligt håbløst at skulle gå i specialisternes fodspor, men hensynet til samfundsvidevidenskabernes principielle generalitet har fået mig til at gøre forsøget.

- 1) Leksikalske definitioner: *International Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. 4, New York, Massachusetts 1968, pp. 472 ff.; *Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. V, New York, Macmillan 1947, pp. 344 ff.
- 2) Eksempelvis: Harry M. Johnson, *Sociology*, London 1961, p. 2.
- 3) Bo Jensen og Rørdam (red.), *Økonomisk Ordbog*, København 1946.
- 4) E. Allardt & Y. Littunen, *Sociologi*, Stockholm 1962, p. 11.
- 5) Jan Stehouwer, *Sociologi*, København 1968, p. 13.
- 6) Preben Stuer Lauridsen, *Studier over retspolitisk argumentation*, København 1974.
- 7) Jørgen Dahlberg-Larsen, *Retsvidenskaben som samfundsvidevidenskab*, København 1977.
- 8) *Ibid*, p. 54.
- 9) En populær, men fremragende indførelse i den historiske videnskabs metodiske grundspørgsmål findes i H. P. Clausen, *Hvad er historie?*, København 1963.
- 10) David Easton, *A Framework for Political Analysis*, New York 1965, p. 56.
- 11) Erik Rasmussen, *Komparativ politik I*, København 1971, pp. 107 f.
- 12) Peter Nannestad, »Forskningstendenser i politisk videnskab i Danmark 1960-75«, *Økonomi og Politik*, 50. årg. nr. 4, 1976, pp. 406 ff.
- 13) P. Meyer, *Offentlig forvaltning*, 3. udg., København 1979, pp. 12 ff.
- 14) *Ibid*, pp. 293 ff.

- 15) Stephen Edelson Toulmin, *The Uses of Argument*, Cambridge 1964, pp. 94 f.
- 16) Nogle tidlige værker: Gunnar Myrdal, *Vetenskap och politik i nationalekonomien*, Stockholm 1930; David Easton, *The political system*, New York 1953; Dwight Waldo, »Values« in Young (ed.), *Political Science, Approaches to the Study of Politics*, Illinois 1958; Arnold Brecht, *Political Theory*, Princeton 1959; Erik Rasmussen, *Komparativ politik I*, 2. udg., København 1971; Poul Meyer, *op.cit.*, pp. 293 ff.
- 17) Erik Rasmussen, *op.cit.*, pp. 38 f.
- 18) Eugene J. Meehan, *The Theory and Methods of Political Science*, Illinois: Homewood 1965, pp. 227 ff.
- 19) Frederik Zeuthen, *Videnskab og velfærd*, København 1958, pp. 64 ff.
- 20) Gunnar Myrdal, *Value in Social Theory*, London 1959.
- 21) Paul Ziff, *Semantic Analysis*, New York: Ithaca 1960, pp. 20 ff; Nowell-Smith, *Ethics*, Harmondsworth: Penguin 1959, pp. 200 ff.
- 22) Poul Meyer, »Concepts in Political Science«, i *Scandinavian Political Studies*, nr. 4, 1982, pp. 359 ff.
- 23) Mogens N. Pedersen, »Partiernes holdning ved vedtagelsen af regeringens lovforslag 1945-66«, *Historie*, Vol. III, nr. 3, 1967, pp. 404 ff.
- 24) Se nærmere herom i en senere afhandling.
- 25) Erik Damgaard, *Folketinget under forandring*, København 1977, pp. 211 ff.
- 26) Torben Worre, »Partiopfattelser og partiafstande« i; Ole Borre et.al. (eds.), *Vælgerskreddet 1971-73*, udg.
- 27) Jørgen Grønnegård Christensen, *Centraladministrationen: Organisation og politisk placering*, København 1980.
- 28) *Encyclopedia of Western Philosophy and Philosophers*, London 1960, pp. 409 f.
- 29) P. Meyer, »Concepts in Political Science«, *op.cit.*